

Интервју: Мирослав Лајчак, високи представник за БиХ/специјални представник ЕУ: “Криза у БиХ нема везе с Косовом”

Д. Јеринић, Д. Куљиш 07.11.2007.

Словачки дипломата Мирослав Лајчак, актуелни високи представник у БиХ, своје знање о Балкану стекао је вишегодишњим школовањем у Москви.

“У Братислави сам завршио право, онда сам отишао у Москву гдје сам докторирао. У старом систему, ако су жељели постати дипломате, Чеси и Словаци су ишли у Москву на школовање. Похађао сам историју међународних односа и специјализирао сам се за Балкан, историју Балкана, теорију међународних односа, политичку економију, протокол... Пуно тих ствари помаже ми да се бавим дипломатијом као науком”, каже Лајчак у интервјуу за “Независне новине” и загребачки “Глобус”.

Говорећи о свом досадашњем дипломатском и политичком искуству, Лајчак каже да је прво видео рушење једног система у Москви, па је онда видео рушење једног система у Прагу, у Чехословачкој.

“Вратио сам се ’91. из Русије у Чехословачку. За то вријеме моја земља се распала. Тада сам видео рађање једне нове државне службе у Словачкој, државних институција. И не само видео, него сам и био дио тога. Онда сам прошао кроз све муке европских интеграција, укључујући и четири године када смо у Словачкој били испали из свега, када су нас прозвали црном рупом у средњој Европи...

НН: Гдје год сте били, углавном се све распадало. Данас сте у БиХ, да ли је код нас на сцени распадање или састављање државе?

ЛАЈЧАК: Ово је земља која мора да формира своје институције и која се још суочава с посљедицама прошлости. И она мора да дефинише свој идентитет.

НН: Све стране су овдје поставиле свој јасан став. Став међународне заједнице ме подсјећа на став родитеља према дјечи. Ја осјећам да својој дјечи треба да кажем шта је добро за њих, док неко други каже да не треба дјечи причати шта да раде, већ да ће они сами схватити.

ЛАЈЧАК: То не помаже. Ви морате говорити. То је начин да они схвате да је то што кажете добро за њих.

НН: Да ли је то кључна ствар?

ЛАЈЧАК: У одређеном периоду то морате да урадите ви, па онда они треба да преузму одговорност. Кад ви имате осјећај да не можете више и да су они научили, онда могу да иду. Или нема смисла да даље настављате или иначе никада неће схватити. Значи, треба да дође до тога да они преузму одговорност.

НН: Зар онда није обесхрабрујуће присуство међународне управе у БиХ. Већ 12 година је присутна овдје, а све се више повећава јаз између БиХ и земаља региона.

ЛАЈЧАК: Ово је посебан експеримент. Присуство међународне заједнице створило је један занимљив уникатан однос узајамне

зависности. Понекад исти политичари који критикују утицај међународне заједнице користе међународну заједницу да умјесто њих доноси неке тешке одлуке да би они могли да се сакрију иза међународне заједнице.

Са друге стране, врло је битно у којој мјери међународна заједница ради. Она би, по мени, требало да буде арбитар, а не да гњави политички систем. Значи да тај арбитар има своје жуте и црвене картоне, као што је у фудбалу, али који не диктира игру, али интервенеше сваки пут ако постоји пријетња да ће игра кренути лошим путем, да ће се претворити у сукоб.

НН: Значи, овдје се о томе ради? Управо је проблем што је тај арбитар доста пристрасан, баш као у фудбалу.

ЛАЈЧАК: Проблем је што се на овом подручју не вјерује у ријеч неутрално, јер сви су били наши или њихови. Ако ја кажем да сам неутралан, онда се то схвата да сам као њихов, а да то не желим да кажем. Значи, то је проблем. Увијек се тражи пристрасност, увијек се тражи та кривица, на све се гледа негативно, а не са позитивне заједничке стране. Ја то констатујем као чињеницу.

НН: Постоје разлози из искуства ових људи за такав став.

ЛАЈЧАК: Постоји низ разлога, али тај исти разлог има једна, друга и трећа страна. Ту је проблем. И проблем је навика да се износи истина, али само онај дио истине који мени одговара. Значи, ја не могу да кажем да не говорите истину, али проблем је што свако износи свој дио тих чињеница, умјесто да се договоре о томе шта је стварност.

НН: И како онда видите завршетак мисије високог представника. Који је то тренутак кад престаје његов мандат?

ЛАЈЧАК: Мислим да је то потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ или добијање кандидатског статуса.

НН: Ви то можете остварити у Вашем мандату?

ЛАЈЧАК: Ја мислим да да. Не постоји нити једно питање или проблем који нема рјешења у БиХ. Постоји само једна отрована атмосфера. Тешка је атмосфера овдје, толике тешке ствари се говоре и читате их у новинама. Због тога људи не вјерују да постоји позитивно рјешење.

Ја сам видео шест политичких лидера у Мостару колико су били стварно срећни када су постигли договор о тој декларацији. Људи су већ навикли на то да се све открива, да се све тако стихијски одвија, да свима иде, само БиХ не иде.

НН: Хајдемо конкретно... Шта ли је, заправо, проблем у вези с полицијом?

ЛАЈЧАК: Ова је земља прихватила да је реформа полиције услов за потписивање Споразума о стабилизацији. То су изгласала три парламента, а сада је Европска унија, добронамјерна институција каква она у суштини и јесте, жели да се то и испуни. Очекује то. Ништа се у том смислу није урадило, односно урадило се само негативно. Међутим, ЕУ има јасна правила игре. Ако нема реформе полиције, нема потписивања споразума...

НН: Али, шта суштински значи та реформа?

ЛАЈЧАК: Реформа полиције дефинисана у три европска принципа. Међутим, тај простор је довољно флексибилан да се нађе договор. Не постоји спремност политичких лидера у овој земљи да се договоре како на заједнички начин да тумаче та три европска принципа.

НН: Споменули сте Мостарску декларацију. Она није ништа друго него скраћена верзија договора Додика и Силајџића. Како да тај договор није прихватљив, а Мостарска декларација јесте?

ЛАЈЧАК: Знате ли зашто?

НН: Зато што су тамо два потписа, а овдје шест. Само зато?

ЛАЈЧАК: Не само зато, али је то ипак кључна разлика. Политички

легитимитет од шест потписа је потпуно другачији него од само два...

НН: Шта Ви конкретно замјерате Додику и Силајџићу?

ЛАЈЧАК: Ништа. По мени је било логично да су након потписивања договора изашли и отишли према политичким партнерима и рекли: "Ево, ми смо се у вези с овим договорили и предлажемо да нам се придружите."

НН: Зар тога није било?

ЛАЈЧАК: Тога није било. Они су потписали и рекли су то је то, узми или остави и каква је била реакција осталих политичких партија. Значи, требало је да се боре више да тај договор добије политички легитимитет. Било који документ који има само два потписа нема шансе да прође кроз три владе.

НН: Зар Ви мислите да би била потписана Мостарска декларација да Ви нисте били присутни?

ЛАЈЧАК: То уопште није битно, битно је да је потписана.

НН: Битно је за будућност БиХ?

ЛАЈЧАК: Битно је да почне један озбиљан процес, да се види да се ствари могу дешавати. Ја сам ту да томе допринесем.

НН: А, шта је суштина проблема у вези с полицијом? Људи у РС осјећају да, ако се полиција буде централизовала, да они неће бити сигурни. Да ли је то тачно?

ЛАЈЧАК: Проблем је да се на полицију, као и на све, гледа у контексту. У атмосфери непостојања повјерења, било какво одузимање контроле над полицијом са гледишта грађана РС виђено је као слабљење РС. То је прво. А друго, постоји бојазан да је то први корак према укидању виталних институција и немају повјерење, имају своје страхове, своја негативна искуства.

Показало се да све то што је данас негативна страна не може да

буде баланс европској перспективи. Европска перспектива БиХ је превише апстрактна данас, зато је потребно да радим на тој едукацији, да људи знају за шта је Европска унија, али без неког стратешког споразума политичких лидера. Јер, у атмосфери страха и неповјерења не можете се ни о чему договорити.

НН: Та реформа полиције се своди на то да се она централизује... У Македонији идете у супротном смјеру, ка децентрализацији полиције?

ЛАЈЧАК: Ја свакако не желим да се враћам у праисторију овога питања. Ја се враћам само двије године уназад. Ту ништа није наметнуто. Реформа полиције је прихваћена од стране БиХ и од ентитета и преузели су обавезу да је заврше да би потписали споразум са ЕУ, а то је већ партнерски однос. За двије године ништа није урађено.

Ништа се овдје није урадило без инволвирања притисака међународне заједнице и, упркос ангажовању међународне заједнице, нисмо нигдје, зато је процес заустављен. Зато је Мостарска декларација искорак који може да значи почетак новог, а само ако након овог првог корака иде други, трећи...

НН: Ви, значи, очекујете иницијативу локалних лидера...

ЛАЈЧАК: Ја се стварно трудим да бодрим и охрабрим партнере "ево, изађите ви, дајте свој приједлог да је легитиман и да има подршку свих", јер европска питања не треба да буду питања унутрашње борбе. Свађајте се у вези с било чим другим, само немојте у вези с европском будућности. У вези с тим треба да се сложите.

НН: И онда дођу Ваше мјере, које су политички лидери у РС схватили као казну за пропалу реформу полиције.

ЛАЈЧАК: Не. Ја сам више пута рекао да не можете казнити неког ко није сазрио.

НН: Зашто их нисте донијели два мјесеца раније?

ЛАЈЧАК: Каква би била реакција да сам их донио раније? Мислите да бих тада добио аплауз. Јер, два мјесеца раније, ја сам све своје снаге уложио да добијемо отворен пут ка европској интеграцији, јер сам то изабрао.

НН: Зашто се нисте консултовали са Шпирићем у вези са одлукама о Савјету министара...

ЛАЈЧАК: То је моја одлука, моја одговорност. Бонска овлаштења имам само ја. Шпирић има своје мишљење како би требало да функционише Савјет министара. Међутим, тако ствари не функционишу, да министри буду одговорни само предсједавајућем, а не одговарају предсједницима својих странака. Нити једна коалициона влада тако не функционише. Наравно да министри морају да одговарају предсједницима својих странака, али треба и Савјет министара да функционише.

НН: Зашто нисте дали овлаштење предсједавајућем да смијени неколико министара?

ЛАЈЧАК: Тада би се мијењао Устав. То би био један бруталан улазак у Устав ове земље. Не тиме што сам ја урадио, то би онда била етничка композиција. Управо ту би се мијењао баланс, то би било противуставно.

НН: Шпирић тврди да сте га Ви сада тотално развластили...

ЛАЈЧАК: Покажите ви мени у којем сам члану ја њега развластио.

НН: Може у сваком тренутку да га мијења замјеник...

ЛАЈЧАК: Не може у сваком трену, само ако два пута предсједавајући не сазове Савјет министара без образложења. Значи, ако је болестан, ако је на путу да не би дошло до блокаде. И тада морају двојица замјеника да се у вези с тим договоре и у том случају не може ништа да се донесе ако нема гласова сва три конститутивна народа. Зар може два пута да не сазове сједницу без образложења? То би била блокада.

НН: Добро. Могу ли се по Вашим мјерама, а и према Пословнику

Парламента БиХ, који ћете вјероватно морати наметнути, одлуке у Савјету министара доносити без представника српског народа? Могу ли они бити прегласани?

ЛАЈЧАК: Не могу кад су они присутни, не могу да буду надгласани. Ако нису присутни, могу да се донесу само оне одлуке који не улазе у домен виталног националног интереса. И, међутим, све што Савјет министара донесе иде у Парламент, гдје поново постоји институционална гаранција.

НН: Знате шта ја мислим о Вашим одлукама. Оне су донесене с циљем да спријечите евентуални излазак Срба из институција БиХ када Косово добије независност и да институције БиХ тада могу да функционишу.

ЛАЈЧАК: Искрено да вам кажем, не. Апсолутно то нема везе с Косовом. Мене занима искључиво БиХ која је изгубила пуно времена. Не треба да тражите ту тачку. И, друго, још једном да поновим, не може бити надгласавања, не можете пронаћи ситуацију, модел по којем би могао било ко да одлучи у име српских посланика против њихове воље. Не постоји то. Немојте да тражите свугдје неку запреку.

НН: Али, везивање ситуације у БиХ с Косовом није потекло одавде. То је и европски и регионални поглед.

ЛАЈЧАК: У мојим конкретним активностима то не постоји.

НН: Ви о томе не водите рачуна, није Вас брига?

ЛАЈЧАК: Ја за то не одговарам. Ја говорим да БиХ има своје проблеме и своје домаће задатке. А, то да ли их хоће или неће ријешити, нема везе с Косовом.

НН: Али се о томе не говори само у БиХ.

ЛАЈЧАК: Логично је да неки политичари и аналитичари размишљају о томе. Ипак је то дио једног региона. Наравно, било како било, рјешење Косова имаће неких реперкусија... Међутим, БиХ није талац Косова у том смислу. Она има све у својим рукама и

у том контексту не треба да уопште размишљамо о Косову. Не зависи БиХ о Косову. Нити једно питање није везано за Косово. Може неко да проба да злоупотреби Косово ако то баш жели, али БиХ није везана ни у којем смислу за ситуацију на Косову.

НН: Морам да Вас питам, да ли правни експерти који разговарају о Вашим одлукама могу да промијене бар зарез у њима? Не знам о чему разговарају ако не могу ништа да промијене.

ЛАЈЧАК: Правни експерти се труде да уклоне све недоумице. Ако би се у одлуци нашло нешто што није у реду, што наноси штету, онда ја не бих имао проблем да их промијеним. Ја сам сигуран да тога нема.

НН: Једно лагано питање за крај разговора. Размишљате ли о смјени Додика и Силајџића?

ЛАЈЧАК: Не одговарам на хипотетичка питања. Али сам рекао да сам прихватио свој мандат у потпуности и с овлашћењима. Међутим, ја сам човјек који размишља позитивно и желим да користим свој мандат позитивно, а не негативно.

Реформа Устава

НН: Слиједи ли БиХ шира прича о уставним промјенама?

ЛАЈЧАК: То је логично, зар не. Договорили смо да током новембра буде састанак, да буде само посвећен уставној реформи и суштини тих процеса. Сви политички разумни политички лидери се залажу да је овој земљи потребан устав да би била држава функционална. Логично је да постоје различита мишљења како та иста треба да изгледа. Било би добро да се тај процес покрене. Ја сам свјестан тога и ми смо на располагању.

Тај устав треба да буде домаћи производ, али међународна заједница је спремна да понуди своју експертизу, али да се ништа не намеће. Ако желе моје мишљење, то је моје приватно мишљење. Ако политички лидери мисле хајдемо ову или ону

варијанту, па по неком конкретном питању да видимо правну анализу, како бисмо то могли, онда ми ту можемо нешто рећи, али крајња одлука је њихова.